

การกำกับดูแลการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมือง

อภิญญพัทธ์ กุณยารังสิขี^{1*}

รับบทความ 8 กันยายน 2561; ตอรับบทความ 1 มีนาคม 2562

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้นำเสนอเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมืองในการนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ จากการที่รูปแบบการสื่อสารในสื่อออนไลน์ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากการสื่อสารทางเดียวไปสู่การสื่อสารแบบสองทาง ผู้รับสารจึงเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากผู้รับสารเพียงอย่างเดียว ไปสู่การเป็นผู้ส่งสารในคราวเดียวกัน การเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวก่อให้เกิดนักข่าวพลเมือง คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอเรื่องราวข่าวสารรอบตัวผ่านสื่อออนไลน์ไปยังประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น บล็อก เว็บไซต์ เว็บบอร์ด โซเชียลมีเดีย อินสตาแกรม โดยไม่ได้ผ่านการฝึกฝน หรืออบรมวิชาชีพสื่อสารมวลชน สำหรับการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองมีความหลากหลายของเนื้อหา มาก ตั้งแต่การนำเสนอข้อความ รูปภาพ วิดีโอ การถ่ายทอดสด ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่สำคัญหลาย ๆ สื่อ อาทิ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ ฯลฯ และการสร้างเว็บไซต์ ทั้งนี้ การนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองเหล่านั้น มีลักษณะการเผยแพร่เนื้อหาทั้งลักษณะที่ถูกกฎหมาย และที่ผิดกฎหมาย สำหรับการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏในสื่อออนไลน์สามารถระบุได้ดังนี้ 1) การนำเสนอข่าวลงในโลกออนไลน์ 2) การนำเสนอเนื้อหาความรุนแรงทางการเมือง 3) การนำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะเร้าอารมณ์ 4) การนำเสนอเนื้อหาในเรื่องเพศและลามกอนาจาร 5) การแสดงออกทางภาษาที่รุนแรง และแสดงความเกลียดชังในโลกออนไลน์ (hate speech) 6) การคุกคามผ่านโลกออนไลน์ (cyber bullying) การตกเป็นเหยื่อการรังแกผ่านโลกโซเชียลของเยาวชน แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ คือ ถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว ถูกทำให้อับอาย กลัว หรือเสียความเป็นตัวของตัวเอง ถูกก่อกวนให้รำคาญ ขุ่นเคือง หรือโกรธ และถูกคุกคามด้วยลักษณะลามก หยาดคาย ส่อไปในทางเพศ 7) การนำเสนอเนื้อหาที่เข้าข่ายการหมิ่นประมาท 8) การนำเสนอเนื้อหาเข้าข่ายความผิดฐานละเมิด นอกจากนี้ ในบทความนี้มุ่งนำเสนอจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมือง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมืองทั้งสิ้น 4 ฉบับ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 รวมถึง การส่งเสริมให้นักข่าวพลเมืองลดการกระทำความผิดทางกฎหมาย

คำสำคัญ: นักข่าวพลเมือง การกระทำความผิดในสื่อออนไลน์ เนื้อหาสื่อออนไลน์

¹ อาจารย์ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

* ผู้ประสานงานหลัก: apinyapat.k@rmutp.ac.th

Supervision of Content Distribution via Online Media of Citizen Journalists

Apinyapat Kusiyaungsit^{1*}

Received 8 September 2018; Accepted 1 March 2019

Abstract

This article discusses the offense of citizen journalists in presenting content through online media. The current form of communication in the online media changed from one-way communication to two-way communication. Recipients also change roles from news receptors only to simultaneously become a messenger. The change in communication patterns has resulted in citizen journalists who are responsible for presenting news around them. These journalists, however generally performed their jobs to a particular group of people through online media such as blogs, web sites, and social media sites. Without the training in journalism. For the dissemination of content through online media, citizen journalists have a great variety of contents and present them in the formats of messages, pictures, videos, live broadcasts via many important social media such as Facebook, Twitter, etc., and the created websites. The content is published in either legal or illegal manner. The nature of the offense of the citizen journalists appearing in the online media can be identified as follows: 1) presenting false news in the online world, 2) presenting political violence content, 3) presenting erotic content, 4) sexual and obscene, 5) serious language expression, 6) cyber bullying and cybercrimes: youth falling victim to cyber bullying; being threatened to the verge of scary annoyance and anger; being sexually harassed, or abusive with obscenity, 7) providing defamatory content, and 8) providing offensive materials. In addition, this article aims to present the ethics related to the offense of citizen journalists. The laws relating to the offense of four citizen journalists are the Constitution of the Kingdom of Thailand, BE 2560, The Criminal Code Act, BE 2496, the Act that shall apply the provisions of Part 1 of the Civil and Commercial Code, 1992, and the Act on Offenses Against Computer (No. 2), BE 2560; and City Reduces Offender Law.

Keywords: Citizen Journalists; Online Media Offenses; Online Media Content

¹ Lecturer, Faculty of Mass Communication Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

* Corresponding Author: apinyapat.k@rmutp.ac.th

บทนำ

การสื่อสารในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงจากในอดีต ที่มีการสื่อสารแบบทางเดียว จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารเท่านั้น เนื่องจากสื่อออนไลน์ที่ทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง (two-way communication) โดยผู้รับสารในอดีตที่รับสารผ่านสื่อมวลชนแบบดั้งเดิม และมีลักษณะเป็นผู้รับสารเพียงอย่างเดียว (one-way communication) กลายเป็นผู้รับสารที่มีอำนาจในการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์โดยเปลี่ยนบทบาทเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในคราวเดียวกัน (active audience) (กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยขุนพล, 2555, น. 19)

ลักษณะของสื่อออนไลน์ที่สำคัญ คือ มีลักษณะสื่อที่หลอมรวมกัน เป็นสื่อที่ง่ายต่อการเข้าถึง และมีการแพร่กระจายสารสนเทศ โดยผู้รับสารสามารถที่จะเลือกเปิดรับหรือไม่เปิดรับได้ตามความต้องการของตนเอง สื่อออนไลน์มีลักษณะของการสร้างชุมชนในโลกออนไลน์ เพื่อให้ผู้รับสารสามารถสื่อสารระหว่างกลุ่มคนที่สนใจในเรื่องเดียวกันได้ ความง่ายต่อการสื่อสาร คือ การที่สื่อออนไลน์มีเครื่องมือในการสื่อสารที่ง่ายต่อการพกพา ทำให้ลดช่องว่างของการสื่อสารในเรื่องกาละ และเทศะ (time and space) ตลอดจนเกิดวัฒนธรรมแบบรีมิกซ์ (remix culture) คือ การเลือกเนื้อหาจากสื่อออนไลน์มาดัดแปลง ตัดต่อ ปะติด ฯลฯ (กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยขุนพล, 2555, น. 21-49) รวมถึงความเป็นนิรนาม (anonymity) คือ การปกปิดตัวตนของผู้ใช้ (พิรธพร รามสูต, 2558, น. 57) ซึ่งเป็นลักษณะที่มีความแตกต่างกับสื่อดั้งเดิม

สื่อออนไลน์ส่งผลให้เกิดนักข่าวพลเมือง ซึ่งหมายถึง การที่พลเมืองปัจเจก พลเมืองกลุ่มย่อย หรือองค์กรขนาดเล็ก ทำหน้าที่รวบรวม และรายงานเรื่องราวที่เกิดขึ้นรอบตัวที่อยู่ในความสนใจของประชาชน หรือส่งผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งผ่านสื่อต่าง ๆ (มัทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรธณ ทองเรือง, 2556, น. 269) และนิยามของนักข่าวพลเมือง (Citizen Reporter) ที่แสดงในบทความวิจัยเรื่อง มโนทัศน์ “จริยธรรมสื่อ” ของนักข่าวพลเมืองไทยแลนด์ บล็อกอะวอร์ดส์ หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่รายงานข่าวสาร ข้อมูลเรื่องราวเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ หรือความสนใจของประชาชน ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างเป็นอิสระ เช่น บล็อก เว็บไซต์ เว็บบอร์ด โซเชียลมีเดีย อินสตาแกรม โดยไม่ได้ผ่านการฝึกฝนหรืออบรมวิชาชีพสื่อสารมวลชน (พรณี อมรวิพุธพนิช, 2559, น. 68) ในบทความวิชาการนี้ นิยามคำว่า นักข่าวพลเมือง หมายถึง บุคคลที่นำเสนอข่าวสาร ข้อมูล เรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หรืออยู่ในความสนใจของประชาชน โดยมีการเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์

สำหรับการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองมีความหลากหลายของเนื้อหา มาก ตั้งแต่การนำเสนอข้อความ รูปภาพ วิดีโอ การถ่ายทอดสด ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่สำคัญหลาย ๆ สื่อ อาทิ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ ฯลฯ และการสร้างเว็บไซต์ ทั้งนี้ การนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองเหล่านั้น มีลักษณะการเผยแพร่เนื้อหาทั้งที่ถูกกฎหมายและที่ผิดกฎหมาย ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะให้เสรีภาพในการสื่อสารแก่ประชาชนทั่วไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 34 ที่กล่าวว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบ

เรียบริยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น. 9)

ทั้งนี้ บทความวิชาการ เรื่อง การกำกับดูแลการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมืองในการนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ และเพื่อนำเสนอจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมือง และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมืองทั้งสิ้น 4 ฉบับ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 รวมถึงการส่งเสริมให้นักข่าวพลเมืองลดการกระทำความผิดทางกฎหมาย

ลักษณะการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมือง

ลักษณะการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมืองที่ปรากฏในสื่อออนไลน์สามารถระบุได้ ดังนี้

1. การนำเสนอข่าวลงในโลกออนไลน์ เป็นลักษณะของการสื่อสารที่นำเสนอข่าวแบบเร้าอารมณ์ โดยเฉพาะเรื่องเพศ ความรุนแรง และภาษาที่ใช้ โดยมุ่งหวังให้เกิดการติดตามในโลกออนไลน์ ตัวอย่างของข่าวประเภทนี้ เช่น เมื่อวันที่ 22 เมษายน 60 ผู้ใช้เฟซบุ๊กคนหนึ่ง ได้โพสต์ข้อความเรียกร้องให้คนในโลกออนไลน์อย่าแชร์ส่งต่อข้อความข่าวที่อ้างว่า ไล่ออกครูภาษาไทย หลังมีเพศสัมพันธ์กับนักเรียนชั้น ม.4 ที่กำลังอยู่ในความสนใจของสาธารณชน เนื่องจากข่าวดังกล่าวเป็นข่าวลวงที่สร้างขึ้นมาเพื่อหวังยอดไลค์กดแชร์ จนสร้างความเสียหายให้กับผู้ใช้เฟซบุ๊กรายดังกล่าว ซึ่งมีการเผยแพร่ภาพประกอบที่มีลักษณะลามกอนาจารร่วมด้วย (Wutt T, 2560)

2. การนำเสนอเนื้อหาความรุนแรงทางการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 โครงการศึกษาเฝ้าระวังสื่อและพัฒนาการเรียนรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม: Media Monitor ที่ศึกษาปรากฏการณ์การใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงการชุมนุมระหว่างวันที่ 12 มีนาคม - 30 เมษายน 2553 ด้วยวิธีการวิจัยเนื้อหา (content analysis) ผ่าน 4 กลุ่มช่องทางสื่อใหม่อย่างเว็บเพชบุ๊ก ทวิตเตอร์ เว็บไซต์พันทิป และการใช้ฟอรัมอีเมล พบว่า มีการใช้พื้นที่สื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสารทางการเมืองในระดับกว้าง และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม (มติชน, 2560)

สำหรับสื่อสังคมออนไลน์เพชบุ๊กได้กลายมาเป็นพื้นที่แห่งการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มที่ตรงข้ามกัน มีการเข้าไปตรวจสอบความคิดเห็นทางการเมืองของแต่ละฝ่าย และนำมาถ่ายทอดต่อในกลุ่มของตนเพื่อแจ้งข่าวสารยังสมาชิกในลักษณะประจาน ประณาม และขอให้ช่วยกันลงโทษทางสังคมออนไลน์ รวมถึงการนำข้อมูลส่วนตัวของบุคคลดังกล่าวไปเผยแพร่ต่อในอีเมล หรือเว็บไซต์ เพื่อให้รับรู้กันในสาธารณะ ซึ่งมีกรณีที่น่าไปสู่การจับกุม การไล่ออกจากสถานที่ทำงาน และการไม่คบค้าสมาคม หรือสร้างปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายตรงข้าม (มติชน, 2560)

ในขณะเดียวกันสื่อทวิตเตอร์มีความโดดเด่นในการใช้งานเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักข่าว/ผู้สื่อข่าวเป็นผู้ทรงอิทธิพลในข่าวสารมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวในเครือเนชั่น ส่วนพื้นที่เว็บไซต์สาธารณะในพันทิป มีการตั้งกระทู้หลายพันกระทู้ในช่วงเกิดเหตุการณ์ชุมนุม และได้กลายเป็นพื้นที่วิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง และพื้นที่แห่งการตรวจสอบข้อเท็จจริงทางความขัดแย้งทางการเมืองหลาย ๆ กรณี โดยมีการเชื่อมโยง ระดมข้อมูลข่าวสารจากพลเมืองเน็ตจำนวนมากเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง และการใช้ความรู้ ข้อเท็จจริงมาหักล้างซึ่งกันและกันอย่างเสรี ทั้งนี้ การแสดงความคิดเห็นบางส่วนมีทั้งช่วยกันเสริมสร้างความสมานฉันท์ ความเข้าใจ และส่วนหนึ่งได้กลายเป็นพื้นที่วิพากษ์ วิจารณ์ฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองอย่างดุเดือด แบ่งฝักแบ่งฝ่าย และสะท้อนความเกลียดชัง ผ่านภาษาเชิงเหยียดหยาม และการประณาม และยังมีการใช้ฟอร์เวิร์ดอีเมลเพื่อการสื่อสารให้ข้อมูลทางการเมืองในลักษณะชี้แจง เปิดโปง หรือวิพากษ์วิจารณ์ (มดิชน, 2560)

3. การนำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะร้ายอารมณ์ เป็นการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล มุ่งองค์ประกอบของการเล่าเรื่อง การใช้ภาพ และเสียงในข่าวเพื่อลงพื้นที่เจาะเนื้อหา โดยคัดสรรภาพที่มีการรายงานสด เสียงประกอบของนักข่าวภาคสนามที่สร้างอารมณ์ เรื่องที่เน้นความสะเทือนใจจากมุมกล้องที่จับภาพความเสียหาย ตั้งแต่มุขคน ชากปรักหักพัง ภายใต้บทการนำเสนอที่เรื่องราวที่มีตัวเอก พร้อมกับการบีบคั้นอารมณ์ด้วยเพลงประกอบ หรือบทบรรยายที่กระชากความสนใจจากคนดู ทั้งนี้ ลักษณะการเล่าเรื่องจะเน้นการสร้างอารมณ์ร่วมกับผู้รับสาร (มดิชนออนไลน์, 2553) ตัวอย่างเช่น “การทำข่าวอาการป่วยของทฤษฎี สหวงษ์ หรือปอ เป็นการกระทำที่ละเมิดความเป็นส่วนตัวของครอบครัว โดยเฉพาะการทำข่าวพิธีเคลื่อนศพออกจากโรงพยาบาลที่สื่อมวลชนออกจากแนวกันเข้าไปประชิดศพเพื่อถ่ายภาพจนเสียรูป และการเคลื่อนศพไปได้ช้ามาก” (รุจน์ โกมลบุตร, 2561)

4. การนำเสนอเนื้อหาในเรื่องเพศ และลามกอนาจาร มีลักษณะการนำเสนอภาพ หรือเนื้อหา ตลอดจนคลิปวิดีโอ และการเผยแพร่สดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศทั้งชายและหญิง โดยไม่มีกระบวนการคัดกรองเนื้อหา ก่อนการนำเสนอ ตัวอย่างเช่น การนำเสนอข่าว เหตุการณ์ และพฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิสตรีแสดงให้เห็นมากขึ้น เช่น การทำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ ลวนลาม ในที่ทำงาน บนรถเมล์ ที่สาธารณะ หรือการมีความสัมพันธ์เพื่อแลกเกรดในสถาบันการศึกษา และอีกหลายกรณีที่เกิดขึ้น และเป็นข่าวปรากฏตามสื่อต่าง ๆ ซึ่งพบว่า การนำเสนอข่าวดังกล่าว สื่อมวลชนยังขาดจรรยาบรรณ มีการนำเสนอภาพที่ไม่เหมาะสม ขาดความรับผิดชอบ ต่อสิทธิเสรีภาพ เช่น ภาพโป๊ เปลือย ภาพการถูกข่มขืน เป็นต้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2551)

5. การแสดงออกทางภาษาที่รุนแรง และแสดงความเกลียดชังในโลกออนไลน์ (hate speech) เป็นการเผยแพร่เนื้อหาที่มีลักษณะการคุกคามต่อกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มทางศาสนา คนกลุ่มน้อยในสังคม และผู้หญิง (พิรงรอง รามสูต, 2558, น. 19) ทั้งนี้ การแสดงความเกลียดชังในโลกออนไลน์ที่ปรากฏในงานวิจัยเรื่อง การกำกับดูแลสื่อออนไลน์ที่เผยแพร่เนื้อหาที่สร้างความเกลียดชัง ของพิรงรอง รามสูต และคณะ (2557) แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารเพื่อแสดงความเกลียดชังในโลกออนไลน์ที่พบในการศึกษา คือ การสร้างความเข้าใจผิด หรือมโนคติต่อกลุ่มเป้าหมาย พบมากที่สุดในพื้นที่ออนไลน์รูปแบบเว็บไซต์ รองลงมา คือ การยั่วยุ หรือทำให้เกิดความเกลียดชัง หรือสบประมาทอย่างร้ายแรงต่อกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งปรากฏในยูทูบมากที่สุด สำหรับความเกลียดชังที่พบมากที่สุด คือ เรื่องอุดมการณ์ทางการเมือง เน้นเรื่องความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มเสื้อสีเสื้อพบมากที่สุดในสื่อยูทูบ รองลงมา คือ ความเกลียดชังในเรื่องศาสนา และการเข้าร่วมกลุ่มทางศาสนาพบมากที่สุดในเว็บไซต์

และเรื่องชนชาติ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และถิ่นที่อยู่พบมากในการนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก (พิรงรอง รามสูต และคณะ, 2557)

6. การคุกคามผ่านโลกออนไลน์ (cyber bullying) การตกเป็นเหยื่อการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ของเยาวชน แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ คือ 1) ถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว 2) ถูกทำให้อับอาย กลัว หรือเสียความเป็นตัวของตัวเอง 3) ถูกก่อกวนให้รำคาญ ชื่นเคือง หรือโกรธ และ 4) ถูกคุกคามด้วยลักษณะลามก หยาดคาย ส่อไปในทางเพศ (อมรทิพย์ อมราภิบาล, 2559, น. 65) ตัวอย่างเช่น “จากกรณีที่มีการส่งต่อภาพสาวร่างอวบในชุดเสื้อคลุมสีแดงที่ถูกถ่ายภาพโดยไม่รู้ตัวที่รถไฟฟ้า BTS พร้อมข้อความต่อว่าที่สาวอวบคนดังกล่าวเดินชน และไม่ขอโทษจนภาพดังกล่าวส่งต่อไปทั่วสังคมออนไลน์ ทำให้มีผู้ที่แสดงความเห็นด้วยกับผู้โพสต์รูปภาพ แต่บางส่วนไม่เห็นด้วยกับการลักลอบถ่ายพร้อมติดอุปกรณ์ภายนอกของคนอื่น” (เดลินิวส์ออนไลน์, 2559)

7. การนำเสนอเนื้อหาที่เข้าข่ายการหมิ่นประมาท การนำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะทำให้ผู้อื่นเสียหายต่อบุคคลที่สาม หรือการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาที่ทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ทั้งการพูด การเขียน การแสดงกิริยา การแพร่ภาพ แพร่เสียง การวาดภาพการ์ตูนล้อเลียน ตลอดจน เอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใดก็ตาม รวมถึงกระทำการโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นใด ตัวอย่างเช่น “เยาวชนนักข่าวพลเมือง ถูกบริษัท ฟุ่งคำ จำกัด กล่าวหาเยาวชนนักข่าวพลเมืองว่า หมิ่นประมาทโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพระบายสี ภาพยนตร์ฯ และบริษัท ฟุ่งคำ จำกัด ได้ดำเนินการฟ้องร้องฐานคดีหมิ่นประมาท จากการรายงานข่าวนักข่าวพลเมือง ตอน ค่ายเยาวชนฮักบ้านเจ้าของ ออกอากาศเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2558 ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ซึ่งเกี่ยวกับการออกค่ายเยาวชนฮักบ้านเจ้าของ ตอน นักสืบลำน้ำฮวยแท้ ๆ แน้ว ระหว่างวันที่ 28-30 สิงหาคม 2558 ที่วัดโนนสว่าง ต.เขาหลวง อ.วังสะพุง จ.เลย บริษัท ฟุ่งคำ จำกัด อ้างว่า การรายงานข่าวดังกล่าวเป็นไปในลักษณะหมิ่นประมาท ใส่ความบริษัทฯ ว่า “ลำน้ำฮวยได้รับผลกระทบจากอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำ โดยลำน้ำฮวยมีสารปนเปื้อน ทำให้ใช้ดื่มใช้กินไม่ได้” โดยระบุว่าข้อความดังกล่าวเป็นเท็จ เพราะเหมืองแร่ดังกล่าวได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่มีสารปนเปื้อนและลำน้ำฮวย ไม่ได้ไหลผ่านเหมืองแร่” (สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, 2558)

8. การนำเสนอเนื้อหาเข้าข่ายความผิดฐานละเมิด การนำเสนอเนื้อหาที่มีความผิดฐานละเมิด มีลักษณะที่นำเสนอเนื้อหาที่ไม่เป็นความจริง สร้างความเสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่น หรือทำให้เสียหายต่อการประกอบอาชีพ ผู้นั้นต้องใช้คำสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหาย ตัวอย่างเช่น “การที่นางสาวมัลลิกา จงวัฒนา หรือทับทิม ถูกพนักงานร้านกาแฟทรู คอฟฟี่ลักลอบถ่ายรูปเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก พร้อมทั้งเขียนคำหยาบคายด้วยถ้อยคำเสียหายว่ามาชู้กาน้ำกับผู้ชาย ก่อนจะพาขึ้นคอนโด ซึ่งสร้างความเสียหายให้กับนางสาวมัลลิกาเป็นอย่างมาก ซึ่งการกระทำนี้ถือเป็นการละเมิดที่สร้างความเสียหายแก่ชื่อเสียงและเกียรติคุณของนางสาวมัลลิกา” (โพสต์ทูเดย์, 2560)

จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมือง

จริยธรรม คือ พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมที่ยึดถือ ปฏิบัติ และยอมรับ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม (นงนุช ศิริโรจน์, 2552, น. 4)

สำหรับจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวสารของนักข่าวพลเมืองที่มีความเสี่ยงต่อการกระทำความผิดตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ปรากฏในแนวปฏิบัติเรื่อง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน พ.ศ. 2553 (สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2553) โดยประเด็นที่สำคัญ คือ การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ขององค์กรสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็น ที่นักข่าวพลเมืองต้องยึดมั่นกรอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทยอย่างเคร่งครัด

เมื่อนักข่าวพลเมืองนำเสนอข้อมูลข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มีประเด็นทางจริยธรรมดังนี้

1. กรณีใช้ชื่อบัญชีผู้ใช้งาน (user account) ที่ระบุถึงต้นสังกัด นักข่าวพลเมืองต้องระมัดระวังในการปฏิบัติตามข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะความถูกต้อง (accuracy) สมดุล (balance) และการใช้ภาษาที่เหมาะสม
2. กรณีใช้ชื่อบัญชีผู้ใช้งานที่ระบุถึงตัวตนอันอาจทำให้เข้าใจว่าเป็นนักข่าวพลเมือง ผู้ใช้งานต้องระมัดระวังการนำเสนอข้อมูลข่าว และการแสดงความคิดเห็นที่อาจนำไปสู่การละเมิดจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน

ในการรายงานข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์ นักข่าวพลเมืองต้องแยกแยะระหว่าง ‘ข่าว’ กับ ‘ความเห็น’ ออกจากกันอย่างชัดเจน ต้องระวังการย่อความที่ทำให้ข้อความนั้นบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง และระวังการเผยแพร่ข้อมูลข่าวซ้ำ โดยนักข่าวพลเมืองต้องตระหนักถึงมิติของเวลาในการนำเสนอข่าวให้มีความสดใหม่ และตระหนักอยู่เสมอว่าพื้นที่บนสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะ ไม่ใช่พื้นที่ส่วนบุคคล ซึ่งข้อมูลที่มีการรายงานจะถูกบันทึกไว้และอาจมีผลทางกฎหมายได้

ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น นักข่าวพลเมืองต้องระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเด็กและสตรี ภาพพจน์ ลามก อนาจาร หวาดเสียว และรุนแรง นอกจากนี้ นักข่าวพลเมืองต้องระมัดระวังกระบวนการหาข่าว หรือภาพจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน รอบด้าน และควรอ้างอิงแหล่งที่มาเมื่อนำเสนอ ยกเว้นมีการตรวจสอบ และอ้างอิงจากแหล่งข่าวได้โดยตรง

หากนักข่าวพลเมืองจัดทำการถ่ายทอดสดผ่านอุปกรณ์ปลายทางต่าง ๆ หรือสร้างข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์จากการประชุม ‘ปิด’ ต้องได้รับอนุญาตจากที่ประชุมก่อน นอกจากนี้ การนำเสนอข้อมูลข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่เกิดความผิดพลาด จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลหรือองค์กรอื่น นักข่าวพลเมืองต้องดำเนินการแก้ไขข้อความที่มีปัญหาโดยทันที พร้อมทั้งแสดงถ้อยคำขอโทษต่อบุคคล หรือองค์กรที่ได้รับผลกระทบ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ได้รับความเสียหายมีโอกาสชี้แจงข้อมูลข่าวสารในด้านของตนด้วย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมือง

จากการกระทำความผิดทั้ง 8 ประเด็น สามารถใช้กฎหมายเพื่ออธิบายการกระทำความผิดดังกล่าวได้ ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีมาตรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น. 9) ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจของเสรีภาพในการสื่อสารของนักข่าวพลเมือง คือ การนำเสนอเนื้อหาที่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เช่น การนำเสนอเหตุการณ์ร้ายๆทางการเมือง ทั้งข้อความ ภาพนิ่ง และคลิปวิดีโอ การนำเสนอเนื้อหาที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น อาทิ การนำเสนอเนื้อหาที่เป็นการให้ร้าย ทำลายชื่อเสียงเกียรติยศของผู้อื่น การลักลอบถ่ายภาพ อัปเดตวิดีโอ การเผยแพร่เนื้อหาที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การเผยแพร่ภาพลามกอนาจาร การขายบริการทางเพศผ่านสื่อออนไลน์ เป็นต้น

2. พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มีมาตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องในหลายประเด็น ได้แก่ มาตรา 112 ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น แสดงความอาฆาตมาดร้ายต่อพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามถึงสิบห้าปี (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560, น. 34) ซึ่งการกระทำความผิดลักษณะนี้พบในการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ผ่านการโพสต์ข้อความบนเฟซบุ๊ก การเผยแพร่บทความ หรือบทกวีบนเว็บไซต์ การทำคลิปเสียงเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต การส่งต่อ หรือแชร์เนื้อหา (ศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพโดยไอลอร์, 2558)

มาตรา 116 ผู้ใดกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใดมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็น หรือติชมโดยสุจริต (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499, 2560, น. 35)

1) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดิน หรือรัฐบาลโดยการใช้อำนาจข่มขืนใจ หรือใช้กำลังประทุษร้าย

2) เพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร หรือ

3) เพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี

ลักษณะการกระทำความผิดเช่นนี้ มักพบในการยุยงปลุกปั่นให้เกิดความไม่สงบในประเทศ เช่น การโพสต์เฟซบุ๊กโจมตีการทำงานของรัฐบาลในยุคต่าง ๆ เป็นต้น

มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้น เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499, 2560, น. 87)

มาตรา 327 ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 326 นั้น (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499, 2560, น. 87)

มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วย เอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยการปาฐะประกาศด้วยวิธีอื่นใด ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499, 2560, น. 87)

สำหรับการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทใน 3 มาตราข้างต้น มีลักษณะการกระทำความผิดที่พบมีทั้ง การหมิ่นประมาทบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งมักจะเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์เป็นหลัก เช่น กรณีกระแสน์โลกโซเชียล ที่การมีโพสต์ และแชร์คลิปของนางสาวอรพิมพ์ รักษาผล นักฟุตบอลชื่อดัง ซึ่งมีประโยคหนึ่งที่กล่าวพาดพิงถึงคน ภาคอีสาน จนสร้างความไม่พอใจและแสดงความคิดเห็นอย่างรุนแรง ซึ่งมีลักษณะความผิดฐานหมิ่นประมาท ด้วยการโฆษณา เนื่องจากการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ (ไทยรัฐออนไลน์, 2559)

3. พระราชบัญญัติให้ใช้พหุบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535 มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่เนื้อหาที่เป็นเหตุแห่งการละเมิดของนักข่าวพลเมือง ดังนี้

มาตรา 423 ผู้ใดกล่าว หรือโฆษณาแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริงเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้ รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะได้ ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับ ข่าวสารนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสารเช่นนั้น หากทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบ ใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ (พระราชบัญญัติให้ใช้พหุบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535, 2535, น. 76)

ลักษณะของการกระทำความผิดในทางละเมิดเกี่ยวข้องกับบุคคลธรรมดา บุคคลสาธารณะ ตลอดจนสิทธิ ของเด็กและเยาวชน ความผิดฐานละเมิดจะไม่มีโทษที่เกี่ยวกับร่างกายของผู้กระทำความผิด แต่จะมุ่งเน้นการให้ ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งเป็นเหตุแห่งการละเมิดให้กับผู้ที่ถูกละเมิด ตัวอย่างของความผิด เช่น การละเมิดสิทธิของเด็ก ที่ครูบังคับให้เด็กอนุบาลที่ต้อยเพื่อนขอโทษเพื่อนและแชร์คลิปลงในสื่อสังคมออนไลน์ ในชื่อคลิปว่า “เราขอโทษนะเพื่อนบ่ม” ซึ่งในคลิปวิดีโอเด็กคนที่ขอโทษได้ร้องไห้ตลอดเวลา เพราะกลัวถูกทำโทษ ตามคำขู่ของครู (ทีมล่าความจริง, 2559) จากการกระทำดังกล่าวจะเห็นได้ว่าครูที่โพสต์เฟซบุ๊กเผยแพร่การกระทำ ของเด็กนักเรียนอนุบาลทั้งสองคนนั้นมีลักษณะการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของเด็ก เนื่องจากการบีบบังคับให้นักเรียน ต้องขอโทษเพื่อน และไม่ได้ขออนุญาตในการเผยแพร่คลิปวิดีโอจากผู้ปกครองของนักเรียนทั้งสองคนนั้น

4. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

มาตรา 14 ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกิน หนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2560, 2560, น. 26-27)

1) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน หรือปลอมไม่ว่าทั้งหมด หรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

2) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

3) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา

4) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ ที่มีลักษณะอันลามกและข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้

5) เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง (1) มิได้กระทำต่อประชาชน แต่เป็นการกระทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กระทำ ผู้เผยแพร่หรือส่งต่อซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้เป็นความผิดอันยอมความได้

มาตรา 16 ผู้ใดนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ปรากฏเป็นภาพของผู้อื่น และภาพนั้นเป็นภาพที่เกิดจากการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติม หรือดัดแปลงด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอื่นใด โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท (พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560, 2560, น. 27)

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำต่อภาพของผู้ตาย และการกระทำนั้นน่าจะทำให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ผู้กระทำต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง เป็นการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์โดยสุจริตอันเป็นการติชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ ผู้กระทำไม่มีความผิด

ความผิดตามวรรคหนึ่งและวรรคสองเป็นความผิดอันยอมความได้

ถ้าผู้เสียหายในความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองตายเสียก่อนร้องทุกข์ ให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ และให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย

การกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์นั้น หากมีการกระทำความผิดที่เผยแพร่เนื้อหา รูปภาพ วิดีโอ เสียงผ่านสื่อออนไลน์ทุกประเภท ตั้งแต่การใช้สื่อเว็บไซต์ บล็อก สื่อสังคมออนไลน์ทุกประเภท อาทิ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ฯลฯ ที่มีลักษณะการนำเสนอเนื้อหาที่ละเมิด หรือหมิ่นประมาทต่อบุคคลอื่น ตลอดจนการเผยแพร่เนื้อหาที่มีลักษณะลามกอนาจาร ทำให้สังคมไทย

เสื่อมทราม การยุยง ปลุกปั่นให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมือง การล้มล้างกฎหมาย การหมิ่นประมาท ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การกระทำเหล่านี้ถือว่าเข้าข่ายการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ทั้งสิ้น

การส่งเสริมให้นักข่าวพลเมืองลดการกระทำความผิดทางกฎหมาย

จากการกระทำความผิดของนักข่าวพลเมืองที่กล่าวมาข้างต้น หากต้องการให้นักข่าวพลเมืองลดการกระทำความผิดทางกฎหมาย สิ่งในทุกภาคส่วนต้องช่วยกันพัฒนา ได้แก่

1. การส่งเสริมให้นักข่าวพลเมืองมีความตระหนักรู้ในการใช้สื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้นในประเด็น ดังนี้

1) ก่อนการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ทุกชนิด นักข่าวพลเมืองต้องนำเสนอรูปภาพ เนื้อหาวิดีโอที่เป็นความจริงเท่านั้น ซึ่งถือเป็นความน่าเชื่อถือของข้อมูล

2) หากมีการนำข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ มาเผยแพร่ด้วยวิธีการกดชื่นชอบ (like) กดแบ่งปัน (share) จากสื่อเพชบุรี รวมถึงการกดรีทวีต (re-tweet) ในสื่อทวิตเตอร์ที่ต้องมีการตรวจสอบเนื้อหาจากสื่อกระแสหลัก หรือจากแหล่งข่าวต้นตอให้ชัดเจนก่อน ตลอดจนต้องแยกแยะระหว่างข่าวที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็นส่วนตัวออกจากกันให้ได้

3) การแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ เว็บบอร์ดสาธารณะ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เพชบุรี ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ที่แสดงถึงความรู้สึกเกลียดชัง การแบ่งแยก การสร้างความขัดแย้ง ผ่านการประณาม ตำหนิ การเหยียดหยาม และหมิ่นประมาทผู้อื่น โดยภาษา หรือการตั้งกระทู้ที่ไม่สร้างสรรค์ และไม่เป็นประโยชน์ ดังนั้น การแสดงความคิดเห็นควรกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ สุภาพ และตระหนักในผลที่จะเกิดขึ้นตามมาทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

2. การส่งเสริมให้นักข่าวพลเมืองมีกำหนดจริยธรรมของนักข่าวพลเมือง โดยอ้างอิงจากงานวิจัยของ พรณี อมรวิฑูรพนิช (2559) เรื่อง มโนทัศน์ “จริยธรรมสื่อ” ของนักข่าวพลเมือง ไทยแลนด์ บล็อกอะวอร์ดส์ ที่แบ่งแนวคิดจริยธรรมสื่อของนักข่าวพลเมืองออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1) ด้านแหล่งที่มาข้อมูล นักข่าวพลเมืองต้องนำเสนอข่าวสารที่มาจากแหล่งข่าวที่ตนเองได้สัมภาษณ์ หรือสืบค้นด้วยตนเอง ไม่เผยแพร่เนื้อหาแบบคัดลอกและตัดแปะ

2) การละเมิดลิขสิทธิ์ นักข่าวพลเมืองต้องระมัดระวังเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ควรใช้เนื้อหา รูปภาพที่ตนเองเป็นผู้สัมภาษณ์ หรือสืบค้นด้วยตนเองให้มากที่สุด หากนำภาพ หรือเนื้อหาจากผู้อื่นต้องระบุที่มาของข้อมูลทุกครั้ง

3) การเปิดเผยแหล่งข่าว การรายงานข้อเท็จจริงเชิงบวก สามารถเปิดเผยชื่อได้ หากเป็นข่าวด้านลบต้องปิดบังชื่อผู้ให้ข้อมูล

4) การสอดแทรกความคิดเห็นในเนื้อหาข่าว สำหรับข่าวที่นักข่าวพลเมืองเชื่อว่าสามารถสอดแทรกความคิดเห็นลงไปข่าวได้ เนื่องจากเป็นเรื่องราวที่ตนเองสัมภาษณ์ หรือเป็นกิจกรรมที่ตนเองร่วมกระทำด้วยการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เนื้อข่าวน่าสนใจมากขึ้น และบางเรื่อง หรือบางความคิดเห็นเป็นประโยชน์กับผู้อ่านด้วย แต่ต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน หรือหวังผลตอบแทน หากเปรียบเทียบกับเนื้อหาข่าวของสำนักข่าวใหญ่ บางแห่งมีการสอดแทรกความคิดเห็นไปในเนื้อหาข่าวโดยเฉพาะผู้อ่านข่าวผ่านทางวิทยุโทรทัศน์ มีการนำเสนอความคิดเห็นสอดแทรกในการรายงานข่าว

5) สิทธิส่วนบุคคล และสิทธิมนุษยชน การนำเสนอข่าวของนักข่าวพลเมืองต้องคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล และสิทธิมนุษยชนเสมอ ซึ่งหลักสิทธิมนุษยชนได้มีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในมาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเหมือนกัน (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น. 4)

6) ผลประโยชน์ทับซ้อน “โฆษณาแฝง” นักข่าวพลเมืองบางส่วนเชื่อว่าการกล่าวถึงสินค้าหรือบริการในบล็อกของตนไม่ใช่เรื่องผิด เปรียบเหมือนกับหนังสือพิมพ์ หรือรายการโทรทัศน์ที่มีสปอนเซอร์ หรือผู้สนับสนุนในพื้นที่โฆษณา แต่ควรแยกให้ชัดเจนระหว่างเนื้อหาข่าวกับรีวิว หรือโฆษณา หากนักข่าวพลเมืองเขียนโฆษณาแฝงบ่อยเกินไปอาจทำให้ภาพลักษณ์เสียหาย กลายเป็นพนักงานขายสินค้ามากกว่านักข่าวพลเมือง

3. การส่งเสริมให้นักข่าวพลเมืองได้รับรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทั้งหมดได้แก่

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในมาตราที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารของประชาชนทั่วไป และสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน

2) พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ที่ต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการหมิ่นประมาทสถาบันพระมหากษัตริย์ การนำเสนอเนื้อหาที่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐ ศีลธรรมอันดี ตลอดจนการหมิ่นประมาทบุคคลทั่วไป บุคคลสาธารณะ เด็กและเยาวชน

3) พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535 นักข่าวพลเมืองต้องรับรู้เกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดต่อชื่อเสียงของผู้อื่น ทำให้เสื่อมเสียต่อชื่อเสียงเกียรติยศ และการประกอบอาชีพ

4) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับนักข่าวพลเมืองมากที่สุด เนื่องจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นจะเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์เป็นหลัก ทั้งรูปแบบการนำเสนอภาพ เสียง เนื้อหา วิดีโอคลิป และการถ่ายทอดสดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก ที่มีลักษณะหมิ่นประมาทต่อบุคคลทั่วไป นักแสดง ผู้มีชื่อเสียงในสังคม ลักษณะความผิดที่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนการเผยแพร่เนื้อหา รูปภาพ ฯลฯ ที่เข้าข่ายลามกอนาจาร ขัดต่อศีลธรรมอันดี รวมถึงการข่มขู่ คุกคาม ผลิต ส่งต่อ เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ทุกประเภท

บทสรุป และข้อเสนอแนะของการกำกับดูแลการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมือง

สำหรับข้อเสนอแนะในการกำกับดูแลการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมือง สามารถทำได้ ดังนี้

รัฐบาลควรบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของสื่อมวลชนออนไลน์ และนักข่าวพลเมืองให้ครอบคลุมทุกการกระทำความผิดอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน เพื่อง่ายต่อการรับรู้ ปฏิบัติตาม และไม่กระทำความผิดกฎหมาย

การตั้งหน่วยงานของรัฐบาลในลักษณะองค์กรอิสระที่กำกับดูแลเนื้อหาที่เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ทุกชนิด อาทิ สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ไลน์ รวมถึง เว็บไซต์ เว็บบล็อก ไมโครบล็อก เช่น ทวิตเตอร์ การเผยแพร่ภาพสดทางสื่อออนไลน์ วิทยุออนไลน์ โทรศัพท์ออนไลน์ หนังสือพิมพ์ออนไลน์ และนิตยสารออนไลน์ โดยมีแนวทางในการสร้างจริยธรรมของนักข่าวพลเมืองที่ครอบคลุมทุกลักษณะความสุ่มเสี่ยงต่อการกระทำความผิดตามกฎหมาย เพราะจริยธรรมเป็นกรอบสำคัญในการปกป้องนักข่าวพลเมืองให้ไม่กระทำความผิดกฎหมาย

ทั้งนี้ การกำกับดูแลเนื้อหาของนักข่าวพลเมืองควรใช้วิธีการในการกำกับดูแลกันเองมากกว่าการกำกับดูแลด้วยกฎหมายเพียงอย่างเดียว เนื่องจากการเป็นพลเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายให้กับนักข่าวพลเมืองในการมีจริยธรรมในการสื่อสารโดยยึดหลักเกณฑ์การเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมืองเป็นสำคัญ

สำหรับกระบวนการกลั่นกรองเนื้อหา ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ควรสกัดกั้นเนื้อหาที่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ การเผยแพร่เนื้อหาที่เข้าข่ายลามกอนาจาร ตลอดจนการหมิ่นประมาท และการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล นอกจากนั้น รัฐบาล สถาบันการศึกษา และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรให้การศึกษากับนักข่าวพลเมือง ทั้งความรู้ที่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ ความรู้ในจริยธรรมของสื่อออนไลน์ ตลอดจน ความรู้ในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดผ่านสื่อออนไลน์ทุกฉบับ

การกำกับดูแลการเผยแพร่เนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์ของนักข่าวพลเมืองอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ ผู้รับสารทุกคนในโลกออนไลน์สามารถช่วยกันเฝ้าระวังเนื้อหาที่สุ่มเสี่ยงต่อการกระทำความผิดกฎหมายและจริยธรรมของสื่อออนไลน์ โดยการช่วยกันแจ้งต่อกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ที่สายด่วน 1212 หรือ อีเมล 1212@mict.go.th ได้รวมถึงการไม่เปิดรับสื่อที่สุ่มเสี่ยงต่อการกระทำความผิดเหล่านั้น เพื่อไม่ให้เกิดยอดการเข้าถึงเว็บไซต์ แพนเพจในเฟซบุ๊ก การถ่ายทอดสดผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ การเผยแพร่วิดีโอคลิปผ่านสื่อยูทูบ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เขียนได้จัดทำผลงานด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยขุนพล. (2555). *คู่มือสื่อใหม่ศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพการพิมพ์.
- งานวิจัยสื่อในยุคหลอมรวมเทคโนโลยีเสนอ รัฐควรกำกับให้น้อย ต้องประกันเสรีภาพให้ตัวกลาง. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2560, จาก <https://ilaw.or.th/node/3776>
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2559, 28 สิงหาคม). สาวอวบเสื้อแดงจี้จับ แอบถ่ายภาพลงเฟซฯ ประจาน. *เดลินิวส์*. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2560, จาก <http://www.dailynews.co.th/regional/519956>
- ทีมล่าความจริง. (2559, 28 มิถุนายน). “เราขอโทษนะเพื่อนบุ่ม” สิทธิเด็กถูกละเมิด?. *NOW26*, สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2560, จาก <http://www.now26.tv/view/81257>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559, 18 พฤศจิกายน). ‘เบส อรพิมพ์’ ขอโทษทั้งน้ำตา ปมดราม่าพาดพิงคนอีสาน. *ไทยรัฐ*. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2560, จาก <http://www.thairath.co.th/content/787231>

- นงนุช ศิริโรจน์. (2554). จริยธรรมสื่อสารมวลชน MC 463 Mass Communication Ethics. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2551, 10 สิงหาคม). นักวิชาการจี้สื่อฯ ใช้จรรยาบรรณเสนอข่าวผู้หญิง. ผู้จัดการ. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2561, จาก [https:// mgronline.com/local/detail/9510000094184](https://mgronline.com/local/detail/9510000094184)
- พรณี อมรวิฑูรณิข. (2559). มโนทัศน์ “จริยธรรมสื่อ” ของนักข่าวพลเมือง ไทยแลนด์บล็อกอะวอร์ดส์. วารสารนิเทศศาสตร์ ธุรกิจบัณฑิตย์, 10(2), 59-95.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2560, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/010/24.PDF>
- พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2560, จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law4/%BB03/%BB03-20-9999-update.pdf>
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2560, จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law4/%BB06/%BB06-20-9999-update.pdf>
- พิรงรอง รามสูต และคณะ. (2557). การกำกับดูแลสื่อออนไลน์ที่เผยแพร่เนื้อหาที่สร้างความเกลียดชัง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิรงรอง รามสูต. (2558). ประทศจากกับโลกออนไลน์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา (โครงการ จัดพิมพ์คบไฟ).
- โพสต์ทูเดย์. (2560, 6 มกราคม). ผู้บริหารทรูคอปฟี่ขอโทษ “ทับทิม” ปมถูก พนง. แอบถ่ายลงเฟซบุ๊ก, โพสต์ทูเดย์. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2560, จาก <http://www.posttoday.com/ent/thai/474184>
- มติชนออนไลน์. (2553, 3 มิถุนายน). ปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเครือข่ายสังคมออนไลน์. มติชน. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2560, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1275533587&catid=02
- มัทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรณ ทองเรือง. (2556). การเกิดขึ้นและพัฒนาการของนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 33(2), 265-286.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2560, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2560, จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- รุจน์ โกมลบุตร. (2561, 22 กุมภาพันธ์). ‘เสียง’ของแหล่งข่าวที่ถูกสื่อละเมิดสิทธิ. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.matichon.co.th/article/news_848939
- ศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพโดยไอลอร์. (2558). คดีมาตรา 112 ในบริบทของโลกที่สื่อสารผ่านเทคโนโลยี. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2560, จาก <https://freedom.ilaw.or.th/blog/article112andtechnology>

- สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. (2558, 24 ธันวาคม). บ.ทุ่งคำ แจ้งความฐานหมิ่นประมาท “เยาวชนักข่าวพลเมือง”
สน. มีนบุรีเรียกสอบ 30 ธ.ค. *ไทยพีบีเอส*. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://news.thaipbs.or.th/content/6932>
- สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2553). *แนวปฏิบัติเรื่อง การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของสื่อมวลชน*
พ.ศ. 2553. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2561, จาก http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2244:-2553&catid=3:media-law&Itemid=7
- อมรทิพย์ อมราภิบาล. (2559). เหยื่อการรังแกผ่านโลกไซเบอร์ในกลุ่มเยาวช: ปัจจัยเสี่ยงผลกระทบต่อสุขภาพจิต
และการปรึกษาบุคคลที่สาม. *วารสารวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา*, 14(1), 59-73.
- Wutt T. (2560, 22 เมษายน). ครูหล่อ วอนหยุดแชร์ ข่าวลวงอ้างมีเซ็กส์กับนักเรียนสาวจนถูกไล่ออก. *เอ็มไทย*.
สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2560, จาก <http://news.mthai.com/social-news/560229.html>